

Les locucions verbals: sintaxi, semàntica i pragmàtica

[Verbal locutions: syntax, semantics and pragmatics]

PELEGRÍ SANCHO CREMADES

Universitat de València (UV)

pelegri.sancho@uv.es orcid.org/0000-0001-8004-1950

RESUM: Els objectius principals del present article són, en primer lloc, proveir una caracterització sintàctica, semàntica i pragmàtica de les locucions verbals a partir d'un corpus de diverses obres de Cucarella. En segon lloc, proporcionarem una reflexió sobre la necessitat d'estudiar els fraseologismes en context. Finalment, en l'apèndix, es presentarà un petit recull de locucions verbals emprades per l'autor esmentat que no s'han trobat en les obres lexicogràfiques consultades. La base teòrica del treball és la lingüística cognitiva i algunes teories pragmàtiques modernes, que s'apliquen a l'estudi de la metàfora, força freqüent en les locucions verbals analitzades.

PARAULES CLAU: fraseologia catalana, mots clau, Toni Cucarella, semàntica, sintaxi, pragmàtica, metàfora

ABSTRACT: The main goals of this article are, firstly, to provide a syntactic, semantic and pragmatic characterization of verbal locutions from a corpus of various works by the author Cucarella. Secondly, we will point out the need to study phraseology in a context. Finally, we will provide in the appendix a small collection of verbal locutions that despite not being found in the consulted lexicographical works, they have been used by the mentioned author. This study is based on approaches of cognitive linguistics as well as on some modern pragmatics theories in the treatment of metaphor, a very frequent device in the verbal locutions that we analyse.

KEYWORDS: Catalan phraseology, Toni Cucarella, semantics, syntax, pragmatics, metaphor

Recepció: 10/05/2018. Acceptació: 01/06/2018. Publicació: 16/11/2018

REVISTA VALENCIANA DE FILOLOGIA / II (2018) p. 351-383 / ISSN 0556-705X DOI 10.28939/RVF.V2I2

1. Introducció¹

L'objectiu del present article és doble: d'un costat, proveir una caracterització sintàctica, semàntica i pragmàtica de les locucions verbals a partir d'un corpus de diverses obres de Toni Cucarella² (§ 2-4), seguit d'una reflexió sobre la necessitat d'estudiar els fraseologismes en context (§ 5). De l'altre, proveir un petit recull de locucions verbals emprades per l'autor esmentat que no hem trobat en les obres lexicogràfiques consultades (cf. § 8, apèndix). En les reflexions que seguiran partirem de la lingüística cognitiva i d'algunes teories pragmàtiques modernes. Finalment, presentem les conclusions (§ 6).

2. Sobre la necessitat de la fraseologia

L'existència de la fraseologia és un universal del llenguatge: totes les llengües compten amb unitats fraseològiques. Les unitats fraseològiques, com les unitats lèxiques simples, obeeixen a les necessitats designatives dels parlants (Timofeeva 2012) i permeten designar fets, successos, objectes, això sí, amb una major complexitat semàntica i pragmàtica, justament pel caràcter d'estructures pluriverbals. Així, Timofeeva (2012) considera que les unitats fraseològiques són unitats de denominació secundària i addicional:

La afirmación realizada es consistente con la propia naturaleza denominativa de las UF, pues estas constituyen maneras alternativas de denominar un mismo concepto. Son unidades de denominación secundaria y adicional, aunque ello no significa que sean sustituibles por las unidades de denominación primaria. (2012: 112)

---

1 Agraïm a Toni Cucarella la informació proveïda sobre el significat d'algunes unitats fraseològiques que ens eren desconegudes; ho indiquem en el lloc escaient.

2 Cf. l'apartat de bibliografia per a les obres buïdades.

Cal preguntar-se, doncs, per què els parlants creen les unitats fraseològiques, i l'explicació que en dóna Timofeeva és la següent:

No descubrimos la pólvora si decimos que el hablante busca expresar a través de una expresión fraseológica algo que no consigue a través de un lexema simple. Por tanto, su objetivo al crear una UF es básicamente el mismo que en el caso de un lexema: el de asignarle a la combinación un valor significativo. La diferencia radica en la manera de significar. Cuando un hablante decide recurrir en su discurso a una construcción fraseológica, le mueve el convencimiento de que será más adecuada y más capaz de expresar la complejidad de su pensamiento (Telia 1996). (2012: 140)

D'aquí deriva el fet que el significat de les unitats fraseològiques posseeix sempre un major detallisme expressiu en relació amb un lexema simple. En conseqüència, les unitats fraseològiques mai no són parafrasejables per unitats simples (Timofeeva 2012: 141). Així, les definicions dels fraseologismes que solen donar els diccionaris, normalment parafrasis o mots simples equivalents, recullen només de manera aproximada el significat d'aquests. Es tracta de recursos del metallenguatge que ens ajuden a entendre el significat i, tot sovint, les instruccions pragmàtiques d'ús de les unitats fraseològiques, però que no en repleguen la complexitat semàntica i pragmàtica.³

3. Locucions verbals: estructures sintàctiques

Una característica d'algunes unitats fraseològiques és que presenten anomalies estructurals, val a dir, morfosintàctiques. Tanmateix, aquesta anomalia

---

3 Matamala (2008), a propòsit de les interjeccions, considera que els diccionaris no n'han de proveir una definició, sinó una explicació. Per tant, afirma:

De tot plegat podem deduir que les unitats pragmàtiques no són definibles per mitjà d'un descriptor genèric seguit de diferències sinó que, com les unitats gramaticals, se n'haurà d'explicar l'ús. És per això que cal estudiar les situacions en què s'usen i explicitar-les en un diccionari amb una definició acompanyada d'indicacions d'ús i d'exemples il·lustradors. (Matamala 2008: 365)

té a veure, sobretot, amb la fixació (normalment, no s'admeten afegits de complements: *de gaidó* vs. *de molt gaidó, ni la variació morfològica: *de gaidons), anomalies quant a l'estructura (falta de concordança, com en *de nit fosc*) o a la defectivitat transformacional. Així, moltes unitats fraseològiques no poden sotmetre's a transformacions com la passivització o la nominalització: **Ni mitja paraula va ser dita* (de la locució verbal *no dir ni mitja paraula*); **La correguda del bàndol va sorprendre tothom* (de la locució verbal *córrer el bàndol*). Això de banda, totes les unitats fraseològiques segueixen els patrons sintàctics regulars i habituals de la llengua, com no podria ser d'una altra manera: es tracta d'estructures sintàctiques, en el cas que ens ocupa de sintagmes verbals, que presenten una certa fixació i, sovint, un significat global idiomàtic, com tindrem ocasió de discutir més endavant. A continuació, presentem les estructures sintàctiques de les locucions verbals trobades.

(1) SV + i + SV: dir i no parar, voler fer una gràcia i traure un ull.

(2) Ni + SV + ni + SV: ni suar ni constipar

(3) Subj. + OI: obrir-se-li el cel a algú.

(4) V + CD: clavar bací, córrer el bàndol, criar ouera, deixar-se tallar un braç, doblegar el crepó, doblegar l'os de l'esquena, fer botiges, fer la marxa d'algú, fer marxa, fer ulls cecs, fer un pensament de coratge, fer-se una palla, filar quin número de peu calça algú, guardar armes, matar el temps, menjar-se el cacau pelat i bo, no cagar merda bona, no dir ni huec, no dir ni mitja paraula, no saber ni lligar-se els cordons de les sabates, no saber on li cau la càrrega, no valer un cremell, pegar un polvo, portar raó, tenir la boca cosida, tenir mal repel, tenir pebrots, tenir poca corda, tibar la corda, tocar-se les birles, torrar castanyes, vendre el fem.

(5) V + SP: acabar-se amb pa i ceba, anar a pondre, anar a raca, anar de poc, donar-se per la pell, eixir de la punta de la fava, eixir per les orelles, enfilarse per les parets, estar en les últimes pentinades, fer a mans, fer-se de... que es lleva la pell, quedar a les paus, quedar-se enmig del cel, saber de quin mal ha de morir, venir al cap.

(6) V + CD + SP [clàusula]: enviar algú a fregar el bací, enviar algú a rentar-se amb aigua de tramussos.

(7) V + CD + CI: aguantar el pet a algú, ahuixar els gossos a algú, bufar-li-la, asclar les dents a algú, dir el somni del porc a algú, donar una raó a algú, escórrer la butxaca a algú, fer la raó a algú, guanyar la partida a algú, llaurar el solc a algú, palpar la cara a algú, posar l'estellador a algú, tallar la cresta a algú, tirar la porta als nassos a algú, tirar una mà a algú, traure el fetge a algú.

(8) V + CD + CI + SP: fer traure els budells per la boca a algú.

(9) V + CD + SP: alçar una sargantana per la cua, beure's el món d'un xuplit, clavar el cap en algun lloc, cridar algú a l'ordre, facturar algú amb bitllet de gos, fer passar algú per un cercolet, fer por amb navaixetes, garbellar el blat de la palla, no posar-se cap pedra al fetge, no tenir sang en les venes, no tirar-se pedres al fetge, passar-se algú pel tendrumet, portar algú a solc, posar una cosa als morros, posar els collons damunt la taula, posar els pimentons damunt la taula, tenir algú com a segon plat de taula, tenir el cap sobre els muscles, traure's una cosa dels dits, traure el cor per la boca, vore's una cosa darrere l'orella, veure el cel per un badall.

(10) V + OI + SP: donar-li a algú pel sac.

(11) V + Subj. + SP: faltar l'aire per fer una cosa.

(12) V + SP + OI: rotar pels collons a algú, rotar pels nassos a algú, rotar pels ous a algú, rotar per la figa a algú.

(13) V + atr.: ser llegum del bancal d'algú, ser un fer la mà, ser de la collita d'algú.

Els patrons sintàctics que presenten un major nombre de locucions verbals són aquells probablement més habituals en la llengua: V + CD, V + SP, V + CD + CI, V + CD + SP. No hi ha, per tant, res d'excepcional respecte d'aquestes estructures sintàctiques: la fraseologia fa servir les estructures sintàctiques regulars de la llengua, com no podria ser altrament.

4. Algunes reflexions sobre la semàntica i la pragmàtica de les locucions verbals

La metàfora és força freqüent a l'interior de les unitats fraseològiques en general i de les locucions verbals en particular.⁴ En el cas de la fraseologia, trobem metàfores convencionals (arrelades en l'ús del llenguatge), que s'oposen a les metàfores creatives; la separació entre totes dues, però, no és categòrica: més aviat es tracta d'un continu entre ambdós pols (Soriano 2012: 110). El paradigma cognitiu considera la metàfora com un mitjà pel qual àrees de l'experiència més abstractes i intangibles poden ser conceptualitzades a partir del que és familiar i concret. Per tant, en les metàfores es distingeix entre el domini font, ja que és l'origen de l'esquema conceptual que importem, i el domini meta o destí (Soriano 2012). Per al generativisme, la metàfora consistia en una ruptura de regles, concretament de les denominades restriccions seleccionals. Així, *tenir el cor d'espart* contravindria les regles de restricció seccional per tal com s'aplica una qualitat no humana ('ser d'espart') a un òrgan humà (*cor*).

(14) –Eixa sor Adelaida té el cor d'espart! —va baladrejar la tia Saurina—. (CV, p. 165)

Per al generativisme, les metàfores eren casos d'anomalia semàntica que s'havien de tractar, per tant, al lexicó. Cooper, però, hi fa les següents crítiques (citada en Taylor 1989). En primer lloc, la suposada desviació de la metàfora implica que el parlant serà capaç de *desmetaforitzar* la metàfora i convertir-la en gramatical, cosa que ben sovint no és possible. En segon lloc, és contraintuïtiu que un fenomen tan quotidià com la metàfora s'haja d'entendre com un trencament de regles, val a dir, com una excepció. Finalment, no té sentit expressar d'una manera més complicada quelcom que es podria expressar directament.

Així doncs, la metàfora està motivada per la cerca de comprensió. El nostre llenguatge quotidià està ple de metàfores, com van demostrar Lakoff i Johnson (1980) en la seua obra clàssica *Metaphors we live by* (cast. *Metáforas*

---

4 La metàfora no és l'única figura retòrica que trobem a l'interior de les unitats fraseològiques: hi apareixen metonímies, hipèrboles, i, pel que fa a les figures retòriques de caràcter formal i sintàctic, rimes, al·literacions, paral·lelismes, etc.

de la vida cotidiana 1980) amb abundància d'exemples que són en la seua majoria unitats fraseològiques. Segons Timofeeva (2012: 187), les unitats fraseològiques són, a l'origen, metàfores individuals que es creen per a suplir una determinada llacuna denominativa; per tant, són unitats amb propietats úniques, idiosincràtiques, tot i que el cognitivisme ha parlat d'esquemes d'imatge, generadors de nombroses metàfores (DALT ÉS MILLOR: *apujar els preus, alta qualitat*, etc.).

La principal motivació d'una metàfora conceptual resideix en la base experiencial o en la percepció que fem d'una semblança entre dos dominis. Si nombroses metàfores són comunes a moltes llengües és perquè l'associació entre els dominis font i meta tenen una base experiencial. Així, Soriano (2012: 99) afirma:

Esto quiere decir que los dominios co-ocurren de manera sistemática en las interacciones que establecemos con el entorno. Por ejemplo, el dominio del CALOR se utiliza para estructurar el campo del AFECTO en muchos idiomas (EL AFECTO ES CALOR), y por ello decimos que una persona "cálida" es una persona afectuosa, mientras que una persona "fría" no lo es. Otras muchas expresiones (en español y en otros idiomas) explotan la misma asociación: *caluroso aplauso, gélida acogida, comportarse con frialdad*, etc.

Possiblement, l'associació es deu a una correlació entre l'afecte i la calor en les nostres experiències vitals més primerenques, quan la sensació d'afecte s'associa sistemàticament amb l'experiència fisiològica de tebior que procedeix del cos de la mare o del pare que abracen el nadó. L'associació és automàtica i influeix decisivament en la nostra forma de percebre o concebre el món (Soriano 2012: 99).

En segon lloc, les metàfores conceptuals estan motivades per la percepció d'una semblança entre dos dominis. Aquesta semblança pot ser real i objectiva o simplement percebuda. Una semblança percebuda és aquella que es construeix entre dues entitats objectivament diferents atés que segons els nostres

models culturals tenen algun tret en comú o bé perquè les metàfores conceptuals que ja posseïm ens conviden a veure una similitud entre aquestes (Soriano 2012: 100). L'autora en posa el següent exemple:

[...] las ratas y las personas tienen poco en común pero la poca estima que despiertan estos animales y su presencia en zonas sucias, unida a la existencia de una metáfora conceptual según la cual lo inmoral se conceptualiza en términos de suciedad (INMORAL ES SUCIO) y lo moral como limpieza (MORAL ES LIMPIO) nos permite conceptualizar y describir a las personas sin escrúpulos como “ratas”.” (Soriano, 2012: 100)

Un altre mecanisme que pot influir en el procés d'aparició d'una metàfora conceptual és el pensament metonímic. Finalment, l'autora assenyala que tota representació s'esdevé en el marc d'una cultura (2012: 103). Segons Kövecses (2005), la cultura influeix decisivament en el tipus de metàfores que una comunitat arriba a emprar: així, moltes llengües empren els sentits (vista, oïda, gust, tacte i olfacte) per a representar experiències més abstractes de tipus cognitiu o emocional (*olorar alguna cosa, veure clar un assumpte, fer ulls clucs, tocar la fibra sensible*, etc.)

D'altra banda, Soriano (2012: 103ss) resumeix les principals característiques de les metàfores conceptuals.

a) *Allò abstracte es conceptualitza en termes d'allò concret. La corporeïtzació (angl. embodiment)*. L'aparició de les metàfores està mitjançada per les característiques de l'entorn en què vivim i del cos amb el qual percebem, de manera que moltes metàfores conceptuals estan *corporeïtzades*. Recordem el gran nombre d'unitats fraseològiques que desencadenen els diversos noms dels principals òrgans del nostre cos (*ull, mà, nas*, etc.). Per exemple, el diccionari de Martí dedica diverses pàgines a les unitats fraseològiques que contenen el somatisme *nas*: *assomar el nas (a un lloc); casi res, i li penjava el nas (i tenia el nas penjant), clavar els nassos (en un lloc), deixar (algú) tocant-se el nas, nas de carxofa, riure's per baix lo nas, traure el nas al carrer, unflar el nas a algú*, etc.

b) *Estructura jeràrquica i herència.* Les metàfores no són fenòmens aïllats, sinó que moltes d'aquestes constitueixen casos específics de metàfores més generals de les quals *hereten* l'estructura. Així doncs, formen part d'una *jerarquia*. Per exemple, LES ACTIVITATS DE LLARGA DURADA AMB UN OBJECTIU es conceptualitzen en general com un VIATGE. Per aquesta raó, entenem com a viatges metafòrics cap a una certa destinació desitjada els matrimonis, les negociacions, les carreres universitàries, les campanyes polítiques i fins i tot la vida (*punt de partida, cruïlla, ensopegar, salvar obstacles, arribar a bon port*).

c) *Projeccions parcials, invariabilitat i multiplicitat.* Les associacions entre dos dominis mai no són completes. Per exemple, en la metàfora COMPRENDRE ÉS VEURE (*ja veig el que vols dir*) no tot el que sabem de la VISIÓ s'aplica al nostre model de l'ENTENIMENT. Per aquesta raó les projeccions o associacions entre elements dels dos dominis són parcials. Només s'aplica o projecta informació coherent amb l'estructura general del domini meta, i l'estructura general depèn en gran part dels esquemes d'imatge. Per tant, només es projecta informació coherent amb l'estructura imagoesquemàtica del domini meta (*Hipòtesi de la invariabilitat*). Un altre tret és la multiplicitat: un mateix domini pot servir de font (VISIÓ) per a diverses metes (COMPRENDRE, SABER, ANALITZAR, JUTJAR, etc.).

d) *Unidireccionalitat:* Segons aquest principi, només l'estructura del domini font es projecta sobre el domini meta, però no a l'inrevés.

e) *Inconscients i automàtiques.* Les metàfores són inconscients i automàtiques, és a dir, les fem sense esforç i sense adonar-nos-en. Tanmateix, no sembla que totes les metàfores conceptuals siguin inconscients i automàtiques.

En relació amb la postura sostinguda per Lakoff i Johnson (1980) sobre la metàfora, convé insistir en la presència del domini font en el domini meta. Els estudis tradicionals sobre la metàfora han distingit entre un significat literal (el que s'hauria de calcular en el domini font) i un significat figurat (el que cal atribuir en el domini meta, de naturalesa més abstracta). Segons aquest punt de vista, el canvi de domini suposaria la cancel·lació del contingut proposicional *literal* en l'ús metafòric, més abstracte. En (15), el significat literal és el que es dedueix directament del significat literal dels constituents, *no saber ni lligar-se els cordons de les sabates*; com que se suposa que lligar-se els cordons de les

sabates és una tasca molt fàcil que tothom sap fer, se'n dedueix el significat figurat, concretament metafòric, 'no saber fer res'.

(15) Bé, en realitat, com vostè sap, tia, el papa no sap ni lligar-se els cordons de les sabates. (QLA, p. 208)

Els cognitivistes consideren que el domini de partida estructura, conceptualitza, el d'arribada. No es tracta d'una mera intuïció: diversos autors han demostrat que els parlants interactuen amb el significat literal de les unitats fraseològiques. La consciència del significat literal de les unitats fraseològiques per part dels xiquets d'uns deu anys ha estat el tema principal d'un treball de Cacciari (1993). Una de les proves a què se sotmetien els xiquets en l'experiment era explicar el significat de determinades unitats fraseològiques de l'italià. Les explicacions que proveïen els xiquets consistien a intentar donar les condicions d'ús d'aquests o a presentar paràfrasis amb altres unitats fraseològiques. Ara bé, en les explicacions molt sovint es partia del significat literal. Així, de la unitat fraseològica *fare un bucco nell'acqua* lit. 'fer un forat a l'aigua', és a dir, 'no aconseguir, fracassar', en deia un xiquet: «És impossible fer un forat a l'aigua, així que perds el temps i no dus a terme res».

El fet és que sovint fem unitats fraseològiques del significat literal de les quals som ben conscients. Pensem en les unitats fraseològiques com ara esp. *ser un hijo tonto*, *ser un xiquet en dida* (val. col.) o *llegar y besar el santo* (esp.), *arribar i poar*, *arribar i moldre*, *arribar i carregar*, entre d'altres (cat., DNV: 'Obtindre o executar alguna cosa amb molta més rapidesa del que es podia esperar').

(16) *a.* He pagat tres-cents euros de l'assegurança del cotxe. Això és un xiquet en dida.

b. He pagado trescientos euros del seguro del coche. Eso es un hijo tonto.

(17) *a.* Aquest matí he anat a renovar-me el DNI. Va ser arribar i carregar/arribar i moldre/arribar i poar.

b. Esta mañana he ido a renovarme el DNI. Fue llegar y besar el santo.

(18) *a.* Esta mañana he ido a renovarme el DNI. He resuelto rápidamente la cuestión por la que he ido.

b. Aquest matí he anat a renovar-me el DNI. He resolt ràpidament la qüestió per la qual hi havia anat.

En principi, hi ha diferències en l'ús de les unitats fraseològiques figurades (16)-(17) i les correlatives expressions creatives literals (18). D'entrada, hi ha una expressivitat diferent en les seqüències literals (18) i figurades (16)-(17). Les unitats fraseològiques s'originen per a *impactar* d'alguna manera l'oient i assegurar-ne així l'atenció.⁵ Per aquesta raó, la majoria de les locucions són expressivament potents (Timofeeva 2012: 147-148). Timofeeva, així, afirma: «Las UF presentan, de manera ya codificada, una parte esencial de la carga emocional que pueda transferir el hablante, y por ello constituyen construcciones compactas para expresar sentimientos y emociones muy complejos» (2012: 227). En la locució *deixar-se tallar un braç* es dona una imatge violenta,⁶ que pretén, de manera anàloga, expressar un sentiment del parlant i provocar una reacció d'aprensió en l'oient (19).

(19) En fi, ara es deixaria tallar un braç si li asseguraven per a nosaltres dos un contracte eventual de peó d'obrer. (LVT, p. 16)

En aquest sentit, moltes unitats fraseològiques aporten, pel seu caràcter metafòric o hiperbòlic, una connotació humorística; així, Zuluaga, en tractar l'ús de la fraseologia en la literatura, considera que aquesta «confiere al discurso —incluso aunque el asunto sea melancólico— su nota de gracia y humor» (Zuluaga 1997: 635).⁷

Així doncs, en enunciar frases com les de (16)-(17), estem emprant la imatge que transmeten literalment i les inferències que s'hi atribueixen en la nostra cultura. Per exemple, en *ser un xiquet en dida* la idea d'un xiquet a la cura d'una dida, així com les inferències que s'hi associen (és costós de mantenir, però també que causa patiment i preocupacions); igualment, en el cas d'*arribar i poar*, *arribar i moldre* o *arribar i carregar*, totes tres amb metàfores que procedeixen del món rural, concretament del món de l'agricultura, que l'acció

---

5 Recordem la màxima proposada per Leech (1983): «Be expressive».

6 Sobre la relació entre les locucions amb imatges violentes i la teoria de la cortesia de Brown i Levinson (1987), cf. Penadés (2013) i Sancho (en premsa 1).

7 Ruiz (2013) ha prestat especial atenció a les relacions entre fraseologia i humor, partint de pressupòsits pragmàtics.

d'arribar i el motiu principal pel qual s'ha anat al lloc en qüestió, han estat esdeveniments immediatament successius, més ràpids del que era esperable. En conclusió, la idea d'esquemes que, extrets de dominis concrets, es projecten sobre dominis abstractes tot imprimint-hi la pròpia estructura implica la presència activa del domini de partida en el domini d'arribada (Lakoff i Johnson, 1980; Hilferty 1995, Cuenca i Hilferty 1999).

Se'ns podria objectar el cas de les unitats fraseològiques absolutament opaques, en especial aquelles que han estat motivades per fets històrics o culturals que han esdevingut desconeguts per als parlants en la sincronia, o aquelles que encabeixen mots diacrítics o isolats. Entre els primers, trobem el cas de moltes unitats fraseològiques en què intervenen topònims que tenen una significació cultural només interpretable diacrònicament (*Quan el mal ve d'Almansa, a tots alcança*;⁸ *córrer Ceca i Meca*;⁹ *tenir molta terra a l'Havana*;¹⁰ cast. *poner una pica en Flandes*)¹¹ o d'altres que es basen en coneixements enciclopèdics que ja no pertanyen a la consciència dels parlants, com ara en espanyol *dar morcilla*.¹² Tanmateix, tampoc en aquests casos les unitats fraseològiques deixen d'estar motivades. De fet, a parer de Timofeeva (2012: 179), no existeixen unitats fraseològiques immotivades per al parlant. Les associacions que pot crear el parlant respecte d'una unitat fraseològicament opaca resulten encara més subjectives dins de la subjectivitat del fenomen motivacional en general. Així, Timofeeva afirma (2012: 179): «[...] para él [i.e. el parlant] siempre existe una relación asociativa entre el componente de imagen y el significado convencionalizado, ya que de lo contrario no podría almacenar dicha UF en su memo-

---

8 Durant un temps aquest refrany pogué no ser interpretable perquè l'esdeveniment històric al qual remet, la batalla d'Almansa, podia ser desconegut per la comunitat lingüística. Tanmateix, és possible que en l'actualitat, per la recuperació nacional valenciana, sí que siga interpretat o reinterpretat.

9 Fa referència a la gran distància entre la mesquita de Còrdova i la del lloc de naixement de Mahoma (cf. Corpas 1996).

10 Possiblement fa referència als temps en què Cuba era colònia espanyola; al·ludeix a les persones que es vanten de tenir moltes possessions fictícies.

11 Fa referència a l'època en què els Països Baixos eren possessió espanyola.

12 Segons la informació proveïda per Penadés (2015), remet al moment històric en què es donaven butifarres enverinades als gossos.

ria». Així, quan diem a algú *Que le den morcilla*, atribuïm a *morcilla* un significat clarament negatiu, potser reminiscència de l'època en què la locució estava motivada, però en tot cas aquest atribut negatiu està incorporat a la locució.

D'entre les unitats fraseològiques opaques quant al significat global destaquen aquelles que compten amb mots isolats o diacrítics (Zuluaga 1980, Corpas 1996, Veny 1991). Com assenyala Timofeeva (2012: 138-139), els mots diacrítics adquireixen un significat fraseològicament determinat que es realitza només en la locució en qüestió. En (20)-(22) trobem els mots isolats *raca*, *huec* i *jaç*. Quant a *anar a raca*, l'autor ens indica que significa 'anar junts en algun negoci o partida'.¹³ Desconeixem el significat de *huec*.¹⁴ Pel que fa a *fer jaç*, el DNV recull *fer jaç d'alguna cosa* 'tindre-la o gastar-la en abundància' i *fer jaç una cosa* 'destrossar-la'.

(20) [...] un deshonorat que anava a raca en el Fernando i el meu Pere en no sé quines tèrboles mampreses. (p. 75-76)

(21) En els dies que vingueren, aquella dona misteriosa, en arribar les sis de la vesprada, que començava a fosquejar per aquell temps, apareixia pel bancal i s'assentava vora el nouer de l'entrador, sense dir ni huec. (QLA, p. 169)

(22) –Tinc tot el dret a disfrutar-ho els anys que em queden, vendre-ho si vull i fer-ho jaç com em rote per la figa! (CV, p. 72)

En altres treballs (Sancho 1999) havíem proposat la hipòtesi segons la qual la majoria de les unitats fraseològiques posseeixen un significat literal, que els parlants interpreten i amb el qual interactuen, i que en realitat allò que se'n diu el significat figurat correspon més aviat a les instruccions d'ús, és a dir, pertanyeria més aviat al domini de la pragmàtica. De fet, no són hipòtesis contradictòries, sinó que deriven de la consideració de la metàfora —i altres recursos del llenguatge figurat— des d'una perspectiva semàntica o des d'una perspectiva pragmàtica. De la consideració de les unitats fraseològiques des d'una

---

13 Toni Cucarella creu que en alguns llocs en diuen *anar a barraca*. Potser es tracta d'una etimologia popular (comunicació personal de l'autor).

14 Tal vegada es relaciona amb el joc, cf. *jugar a huec*, 'jugar a boletes'.

perspectiva pragmàtica, se n'ha ocupat especialment Timofeeva (2012).¹⁵ Per a Timofeeva (2012: 166) la fraseologització és un procés pel qual una estructura sintagmàtica se sotmet a operacions de tipus idiomàtic (això és, la reinterpretació i l'opacitat) per a adquirir característiques del llenguatge figuratiu (és a dir, acomplir els requisits de denominació addicional i de component d'imatge) i, finalment, es convencionalitza en l'ús amb els valors adquirits. L'objectiu de la fraseologització és la creació d'una nova unitat denominativa. La fraseologització forma part del fenomen més ampli de la gramaticalització.¹⁶

Quant al tractament pragmàtic de la fraseologia, que per a Timofeeva és crucial, l'autora (Timofeeva 2012: 108) parteix de la reformulació de les màximes griceanes deguda a Levinson (2004: 63-85), el qual distingeix tres heurístiques:

- L'Heurística C, més o menys relacionada amb la primera submàxima de quantitat de Grice, que s'enuncia com *El que no es diu, no està*.

- L'Heurística I, que sembla estar relacionada amb la segona submàxima griceana de quantitat i es formula com: *El que es descriu simplement, s'exemplifica estereotípicament*.

- L'Heurística M, directament relacionada amb la màxima de manera de Grice i que es defineix com *El que es diu d'una manera usual, no és normal; o un missatge marcat indica una situació marcada*.

La gramaticalització és un procés cíclic, mitjançant el qual es convencionalitzen les implicatures i, posteriorment, s'adquireixen més implicatures. En el cas de les unitats fraseològiques el cicle no es dona sols en la diacronia, sinó també en la sincronia. Les unitats fraseològiques són construccions complexes i, en virtut de la seua estructura interna, poden hostatjar diversos estadis de fra-

---

15 Des d'una perspectiva també pragmàtica, Ruiz (1997) ha aplicat la teoria de la pertinença a la desautomatització de les unitats fraseològiques en la conversa col·loquial.

16 Per a les relacions entre fraseologia i gramaticalització, cf. Sancho (1999), Ruiz (2001, 2010), Bladas (2012, 2016), aquest darrer en concret sobre la subjectivització en les fórmules oracionals. Ruiz (2010) entén que la gramaticalització pot explicar les propietats de les unitats fraseològiques com són la fixació i la idiomaticitat. Una visió general del procés de gramaticalització es pot trobar en Cuenca (2012).

seologització. Aquestes són les *implicatures de primer nivell*. Timofeeva (2012) proposa un model macrocomponencial amb què explicitar la informació semàntica que incorporen les unitats fraseològiques. Justament, la complexitat d'aquest significat delata el seu caràcter pragmàtic. Les implicatures de primer nivell van sorgir diacrònicament com a contextuals, però amb el temps s'han anat convencionalitzant, i en la sincronia presenten diversos graus de convencionalització (Timofeeva 2012: 241).

Ara bé, les unitats fraseològiques són unitats dependents i necessiten un marc enunciatiu per a desplegar el seu potencial intern. En aquest marc, això és, dins d'un enunciat major, les unitats fraseològiques desencadenaran altres implicatures, les *implicatures de segon nivell*, que dependran, en major o menor mesura, de les implicatures de primer nivell i de les condicions del context. Cal tenir en compte, d'altra banda, que les unitats fraseològiques són expressions marcades d'un concepte, per la qual cosa, la seua aparició en el discurs desencadena la inferència M (Timofeeva 2012: 112). A parer de Timofeeva (2012: 245), atés que les unitats fraseològiques són unitats de denominació addicional, la seua aparició en el discurs és un fet marcat, és a dir, mitjançant aquestes, el parlant pretén transmetre alguna cosa més del que el lexema de designació primària faria. En ser emprades en el context, les unitats fraseològiques desencadenen implicatures conversacionals particularitzades (Timofeeva 2012: 248)

Comentem algunes locucions verbals que tenen a la base metàfores. La locució verbal *estar més allà que ací* és definida pel DNV com 'estar a punt de morir'. S'interpreta *ací* com la vida terrenal i *allà* com el més enllà, i s'infereix que hom està més a prop de la mort que no pas de la vida (23). La locució *faltar un regó a algú*, segons el DNV, significa 'tindre poc de coneixement' (24). A partir del significat literal de la locució, se'n deriven diverses implicatures: regar contribueix al desenvolupament de les plantes, el seny de les persones es desenvolupa de manera anàloga a les plantes, faltar un regó és equivalent a no tenir el seny acomplit per no haver evolucionat suficientment (metàfora), etc. La locució verbal *menjar-se les mans a mossos* és, per al DNV, 'tindre gran nerviosisme i inquietud' (25). Hi ha, com a mínim, una implicatura de primer nivell, segons la qual si hom es menja les mans a mossos, és perquè experimenta una gran

desesperació o neguit. La locució verbal *no fer* (o *no alçar* o *no moure*) *pols ni remolí* és recollida pel DNV ('comportar-se molt discretament, sense fer res que cride l'atenció dels altres') i pel DCVB ('obrar quietament, pacíficament, sense promoure renou', cf. (26)). Hi trobem diverses implicatures: el vent fa soroll, això és, es fa de notar, el vent alça pols o alça remolí en el terra, fet que no passa inadvertit; no alçar ni pols ni remolí implica que hom no es fa de notar (metàfora), etc. Finalment, la locució *no tenir cera en les orelles* o *no veure's cera en les orelles* és descrita pel DNV com 'patir una situació econòmica d'escassetat de manera permanent per falta d'hàbits d'estalvi o per gastar incontroladament' i pel DCVB com 'no poder alçar-se d'un mal estat, d'una depressió física, moral o econòmica (val.)' (27)-(28). Igualment, es podrien extraure diverses implicatures a partir del significat literal: el pas del temps implica que s'acumule la cera a les orelles, l'acumulació de la cera no implica cost o esforç per al subjecte, la cera és com els estalvis (metàfora), la persona no aconsegueix estalviar, ja que ni tan sols se li acumula la cera a les orelles, la persona és balafidora, etc.

(23) –Home, ja se li veu que està més allà que ací —va ironitzar l'arrier. (QLA, p. 171)

(24) Però no li'n treia el resquit. Salvador em va advertir el primer dia que «li faltava un regó». (CV, p. 76)

(25) Jo, que sóc una persona i prou, se'm fa el cor a banderes de vore tanta mort sense sentit, i em menge les mans a mossos de no poder fer res per evitar tanta desgràcia. (CV, p. 25)

(26) Benet Boluda era un home que no alçava ni pols ni remolí; el seu caràcter retret i silenciós el feia passar quasi inadvertit entre els veïns del carrer. (CV, p. 54)

(27) No s'ha vist en sa vida cera en les orelles, sempre assacanat, treballant de sol a sol per no poder ni traure's el jornal... (CV, p. 32)

(28) Ma mare està farta d'estar en amo, de viure a tall d'espasa de sol a sol i de dilluns a diumenge i no vore's cera en les orelles ni per comprar-se un vestit nou. (QLA, p. 206)

5. Fraseologia en context: el recull de locucions verbals

En les argumentacions dutes a terme fins ara hem procurat proveir exemples reals d'unitats fraseològiques trobades en el nostre corpus, amb poques excepcions. En l'apèndix presentem un recull de locucions verbals que no hem atestat en les obres lexicogràfiques consultades (DCVB, DNV, Martí). Conca i Guia (2014: 115) han destacat la importància d'elaborar corpus fràsics (val a dir, fraseològics) d'autors concrets, per les següents raons. D'una banda, en relació amb la crítica literària, perquè l'inventari de les unitats fraseològiques i unitats estilístiques d'una obra i el seu estudi ajuden a conèixer l'estil de l'autor, alhora que ens proporciona informacions precises per a la determinació de fonts, intertextualitzacions, datacions, etc. D'altra banda, perquè així podem aportar a la disciplina fraseològica exemples reals d'unitats fraseològiques en context, més enllà del tractament aïllat d'aquestes i dels exemples *ad hoc* que es fan servir, massa sovint, com a suport a certes formulacions teòriques. En tercer lloc, per conèixer més completament les realitzacions i potencialitats expressives de la llengua.

Conca i Guia (2014) han insistit en la necessitat d'estudiar les unitats fraseològiques en context. Fins i tot per poder definir el significat d'una unitat fraseològica cal conèixer-la en context. En aquest sentit, els diccionaris que recullen unitats fraseològiques i en donen definicions sense aportar-hi marques pragmàtiques, incorren en una manca de rigor (perquè no justifiquen l'autenticitat de l'anotació) i en un defecte didàctic (perquè no donen a l'usuari instruccions d'ús). Les unitats fraseològiques en context poden adquirir valors pragmàtics, connotacions diacròniques, diatòpiques i també sociolingüístiques, etc., que no s'han previst aïlladament. A més a més, segons els autors citats, una raó central per la qual cal localitzar i documentar els fraseologismes en context és per a tenir-ne garantia d'autenticitat.

Quant a les locucions verbals que presentem en l'apèndix, cal dir que la major part d'aquestes presenten un significat idiomàtic, de caràcter sovint metafòric. Per tant, són locucions verbals prototípiques (Penadés 2004). D'un altre costat, tenen un caràcter marcadament informal i col·loquial (Espinal i Mateu 2005) i contribueixen, per tant, a evocar l'oralitat en l'escriptura (cf.

Schellheimer 2016, Sancho en premsa 2) i apareixen sobretot en els diàlegs i, en menor mesura, en la narració en primera persona.

6. Conclusions

En primer lloc, hem observat que la fraseologia obeeix a les necessitats designatives dels parlants, com en el cas de les unitats lèxiques simples. En segon lloc, les locucions verbals trobades en el corpus segueixen els patrons sintàctics regulars de la llengua. Quant a la semàntica de les locucions verbals, hem constatat la importància que hi té la metàfora; tanmateix, el fet que es conceptualitze un domini abstracte —domini meta— (significat figurat) a partir d'un domini concret —domini font— (significat literal) no vol dir que es cancel·le el significat literal en la interpretació de les metàfores. Més aviat, en la majoria dels casos, el significat figurat es dedueix de manera més o menys directa a partir del significat literal gràcies a processos metafòrics. Des d'una perspectiva pragmàtica, en fi, les locucions verbals de caràcter metafòric convencionalitzen implicatures que es dedueixen del seu significat literal.

7. Bibliografia

7.1. Obres citades

- BLADAS, Ò. (2012) «Conversational routines, formulaic language and subjectification», *Journal of pragmatics*, 44, p. 929-957.
- (2016) «Fraseologia col·loquial? Ara ve quan el maten!», *Zeitschrift für Katalanistik*, 29, p. 23-41.
- BROWN, P.; LEVINSON, S. C. (1987) *Politeness: some universals in language usage*, Cambridge, Cambridge University Press.
- CACCIARI, C. (1993) «The place of idioms in a literal and metaphorical world», en C. Cacciari i P. Tabossi (ed.) *Idioms: processing, structure and interpretation*, Hillsdale/Hove/Londres, Lawrence Erlbaum, p. 27-56.
- CONCA, M.; GUIA, J. (2014) *La fraseologia. Principis, mètode i aplicacions*, Alzira, Bromera / Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.

- CORPAS, G. (1996) *Manual de fraseología española*, Madrid, Gredos.
- CUCARELLA, T. (2002) «Llengua col·loquial, llengua literària», en E. Casanova, J. Martí i A. Saragossà (ed.) *Estudis del valencià d'ara*, Paiporta, Denes, p. 123-130.
- CUENCA, M. J. (2002): «Els connectors textuais i les interjeccions», en J. Solà, M. R. Lloret, J. Mascaró i M. Pérez Saldanya (ed.): *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona, Empúries, 3 vol., p. 3173-3237.
- (2011) «Catalan interjections», en J. M. Cots i L. Payrató (ed.) *The pragmatics of Catalan*, Berlín / Boston De Gruyter, p. 173-211.
- (2012) «La gramaticalización», en I. Ibarretxe-Antuñano i J. Valenzuela (ed.) *Lingüística cognitiva*, Barcelona, Anthropos, p. 281-304.
- CUENCA, M. J.; HILFERTY, J. (1999) *Introducción a la lingüística cognitiva*, Barcelona, Ariel.
- ESPINAL, M. T.; MATEU, J. (2005) «La llengua a les frases fetes», *Articles de didàctica de la llengua i de la literatura*, 36, p. 12-19.
- HILFERTY, J. (1995) «Metonímia i metàfora des d'una perspectiva cognitiva», *Caplletra*, 18, p. 31-44.
- LAKOFF, G.; JOHNSON, M. (2017 [1a ed. 1980]) *Metáforas de la vida cotidiana*, Madrid, Cátedra.
- LEECH, G. N. (1983) *Principles of pragmatics*, Londres, Longman.
- MATAMALA, A. (2008) *Interjeccions i lexicografia. Anàlisi de les interjeccions d'un corpus audiovisual i proposta de representació lexicogràfica*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- PAYRATÓ, L. (1990 [1a ed.1988]) *Català col·loquial. Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana*, València, Universitat de València.
- PENADÉS, I. (2004) «¿Caracterizan las locuciones el registro coloquial?», en M. Villayandre (ed.), *Actas del V Congreso de Lingüística General, León, 5-8 de marzo de 2002*, Madrid, Arco/Libros, 3 vol. p. 2225-2235.
- (2013) «La imagen subyacente a las locuciones como criterio de marcación diafásica», en I. Olza i E. Manero (ed.) *Fraseopragmática*, Berlín, Frank & Timme, p. 23-48.
- *Para un diccionario de locuciones. De la lingüística teórica a la fraseografía práctica*, Alcalá de Henares, Servicio de Publicaciones de la Universidad de Alcalá, 2015.
- RUIZ, L. (1997) «Relevancia y fraseología: la desautomatización en la conversación coloquial», *Español Actual*, 68, p. 21-30.
- (2001) «La fraseología como cognición: vías de análisis», *Lingüística española actual*, XXIII (1), p. 107-132.
- (2010) «Interrelaciones entre gramaticalización y fraseología en español», *Revista de Filología Española*, XC, 1, p. 173-194.
- (2013) «‘Apuntando maneras’: el papel de la fraseología en el humor», en I. Olza i E. Manero Richard (ed.): *Fraseopragmática*. Berlín, Frank & Timme, p. 167-183.
- SANCHO, P. (1999) *Introducción a la fraseología. Aplicació al valencià col·loquial*, Paiporta, Denes.
- (en premsa 1) «Algunes reflexions sobre la marcació diafàsica de la fraseologia».

- (en premsa 2) «Freqüència d'ús de la fraseologia i oralitat ficcional en la narrativa de Toni Cucarella».
- SORIANO, C. (2012) «La metàfora conceptual», en I. Ibarretxe-Antuñano i J. Valenzuela (ed.) *Lingüística cognitiva*, Barcelona, Anthropos, p. 97-121.
- TAYLOR, J. R. (1995 [1a ed. 1989]) *Linguistic categorization. Prototypes in linguistic theory*, Oxford, Clarendon Press.
- TIMOFEEVA, L. (2012) *El significado fraseológico. En torno a un modelo explicativo y aplicado*, Madrid, Liceus.
- VENY, J. (1991) *Mots d'ahir i mots d'avui*, Barcelona, Empúries.
- ZULUAGA, A. (1980), *Introducción al estudio de las expresiones fijas*, Frankfurt et al., Peter Lang.
- (1997) «Sobre las funciones de los fraseologismos en textos literarios», *Paremia*, 6, p. 631-640.

7.2. Diccionaris

- ALCOVER, J.; MOLL, F. de B. *Diccionari català-valencià-balear* [en línia: <http://dcvb.iecat.net/> (consulta: juliol de 2017)] (sigla DCVB)
- DIVERSOS AUTORS *Diccionari normatiu valencià* [en línia: <http://www.avl.gva.es/lexicval/> (consulta: juliol de 2017)] (sigla DNV)
- Martí, J. (2017): *Diccionari de fraseologia (segles XVII-XXI)*, València, Universitat de València / Acadèmia Valenciana de la Llengua / Institució Alfons el Magnànim / Universitat d'Alacant.

7.3. Corpus

- CUCARELLA, T. (1997) *La lluna vista des de la terra*, Barcelona, Columna (sigla LVT).
- (1998) *L'última paraula*, Barcelona, Columna (sigla UP).
- (2002) *Els camps dels vençuts*, Barcelona, Columna (sigla CV).
- (2003) *Quina lenta agonia, la dels ametlers perduts*, València, 3 i 4 (sigla QLA).

Apèndix: Recull de locucions verbals emprades per Toni Cucarella

1. *Acabar amb pa i ceba* ‘acabar de manera imprevista i malament.

Tanmateix, Amèlia Solís no s’hi capficava gens: un pressentiment la convencia que aquell cartapell acabaria amb pa i ceba. (UP, p. 98)

2. *Aguantar el pet a algú* ‘suportar la conducta capriciosa d’algú’.

El DNV recull *plegar* o *empomar els pets a algú*, que defineix com ‘afalagar-lo per aconseguir allò que es desitja’.

Vint anys, Mare de Déu Santíssima, aguantant-li el pet a esta vella moixa, i ara, ara... va i ho deixa tot a les monges... La mala...! (CV, p. 71)

3. *Ahuixar els gossos a algú* ‘apressar, incitar algú perquè faça alguna cosa.

I si no la tinguera a punt en eixe termini, no li pagues la faena i que es confite la làpida, que treballa amb molt bones mans, Vicent, però és més malfaener que un trill i has d’anar sempre ahuixant-li els gossos. (UP, p. 16)

4. *Alçar una sargantana per la cua* ‘obtenir pocs beneficis’.

El DNV recull *no alçar un gat del (o pel) rabo* ‘no tindre força, no tindre poder’.

En aquells dies llunyans d’aquella primeria d’octubre havia decidit, després de pensar-s’ho fins a extrems d’extenuació mental, que a la fàbrica de paper de don Gregorio Molina mai no reeixiria més allà d’alçar una sargantana per la cua. (LVT, p. 91)

5. *Anar a pondre* ‘defecar.

Curiosament, a casa nostra ningú no denominava el comú amb aquest nom, sinó que l’anomenàvem «el ponedor», i, per extensió, a fer de cos en déiem «anar a pondre». (QLA, p. 174-175)

6. *Anar a raca*. Comunicació personal de l’autor: ‘anar junts en algun negoci o partida’.

L’autor creu que en alguns llocs en diuen *anar a barraca*.

[...] un deshonrat que anava a raca en el Fernando i el meu Pere en no sé quines tèrboles mampreses. (p. 75-76)

7. *Anar de poc* ‘faltar poc’.

Li van comunicar que tot el malestar li venia d’estar embarassada i va anar de poc que no caigués abatuda per una torba. (LVT, p. 63)

8. *Asclar les dents a algú* ‘pegar algú’.

Jo tinc quimera que a Joano, el germà de Rafel, se li acabaran unflant els collons i li asclarà les dents a son pare, un dia o altre. De fet, s’entrena per a boxejador i té un sac i l’estova a muntó d’hores tots els dies... (QLA, p. 35-36)

9. *Beure’s el món d’un xuplit* ‘tenir molta força’.

El Pere d’un xuplit es bevia el món i part de l’altre. (LVT, p. 69)

10. *Bufar-li-la a algú* ‘no importar’.

–I enlerta, que faré la verema perquè no tinc més nassos. Perquè me la bufa la verema, i els gavatxos i la mare que els ha parit a tots. (CV, p. 88)

11. *Clavar bací* ‘entrometre’s’.

A pesar que li ho advertien, Saurina no es contenia la llengua.

–No claves bací, Saurina. Cadascú en sa casa sap on es penja el cresol. (CV, p. 107)

12. *Clavar el cap en algun lloc* ‘incorporar-se’.

Per això fa un temps que vaig visitant fàbriques, a vore si clave el cap en alguna. Però no m’acabe de fer l’ànim... (QLA, p. 138)

13. *Córrer el bàndol* ‘desplaçar-se amunt i avall per divertiment’.

El maleïa perquè m’havia abandonat a posta amb les dones i els xiquets mentre ell corria alegrement el bàndol. (CV, p. 114)

14. *Criar ouera* ‘estar sense fer res’.

Ho faig perquè no em xeringuen que m’estic tot el sant dia criant ouera, sense fer-ne un brot. (LVT, p. 15)

15. *Cridar a l’ordre* ‘advertir perquè hom respecte les normes’.

Però, tan bon punt aquesta relació va arribar a orelles de la mare de Maties Sorell, donya Teresa Sempere, va cridar a l’ordre el fill. Angelina Soler no és del nostre braç, Maties. (UP, p. 59)

16. *Deixar-se tallar un braç* ‘creure fermament’.

En fi, ara es deixaria tallar un braç si li asseguraven per a nosaltres dos un contracte eventual de peó d’obrer. (LVT, p. 16)

17. *Dir el somni del porc a algú* ‘insultar greument’. El DNV recull d’altres locucions semblants, amb el mateix significat, com *dir el nom del porc (a algú)* o *dir més que a un porc (a algú)*.

Abans d'anar-se'n, però, Salvador va dir el somni de porc al gerent:

–Ta mare serà una santa, Federico, però tu eres un refill de puta! (CV, p. 84)

18. *Dir i no parar* ‘parlar bé d’una persona’.

Aquesta atenció li la dispensaven ara al jove doctor, Jacint Gomis, de qui deien i no paraven que era tan bon metge perquè tenia prest i lleuger el volant de visita per a l’especialista. (UP, p. 50)

19. *Doblegar el crepó* ‘treballar’. El DNV recull *doblegar l’esquena* ‘treballar’.

Però vindran i ho arramblaran tot sense haver-ho suat ni doblegat el crepó... (CV, p. 73)

20. *Doblegar l’os de l’esquena* ‘treballar’.

–Mon pare: un borratxo i un puter remalparit! Mamar i fer-ho, eren les úniques coses que sabia fer. I que no li digueren de doblegar l’os de l’esquena. (CV, p. 94)

21. *Donar pel sac a algú* ‘molestar’.

I als Ventura, que saps que sempre m’han caigut malament, per bafaners i estufats, que els donaren pel sac... (UP, p. 71)

22. *Donar una raó a algú* ‘donar una explicació’.

Pregunta’ls-ho a ells, que alguna raó et donaran. (QLA, p. 41)

23. *Donar-se per la pell* ‘humiliar-se’.

Al final, no he tingut més remei que donar-me per la pell i vindre a molestar-te... (QLA, p. 61)

24. *Eixir de la punta la fava* ‘donar la gana’.

–I per què deixes que un maricon te la mame?

–Perquè m’ix de la punta la fava! (CV, p. 38)

25. *Eixir per les orelles* ‘vessar, ser molt abundant’.

¿Què fa que una dona amb quaranta anys quallats, sense problemes de diners, vaja al punt del migdia empinfonada fins a eixir-li el pet per les orelles? (LVT, p. 48)

26. *Enfilarse per les parets* ‘irritar-se molt’.

– La mare és un cas com un cabàs, ja ho sé. Ella mos té lligats ací, i si li diem de deixar la casa... s’enfilàrà per les parets... (QLA, p. 139)

27. *Enviar a fregar el bací* ‘despatxar, enviar a malviatge’.

Encara que algú va dir que no li sabia greu morir així «i enviar este món a fregar el bací, que per a morir-mos igualment no val la pena patir tant». (QLA, p. 52)

28. *Enviar a rentar-se en aigua de tramussos* ‘despatxar, enviar a malviatge’. Les obres lexicogràfiques consultades recullen d’altres locucions on entra el sintagma nominal *aigua de tramussos*, com ara *tornar-se aigua de tramussos*, que el DCVB defineix com ‘tornar-se no-res, esvair-se, fracassar un negoci, una empresa, etc. (val.)’ i el DNV en dona la següent definició: ‘decebre, alguna cosa, les expectatives que s’hi tenien’. D’altra banda, el DNV recull *estar batejat en aigua de tramussos*, que significa ‘ser, algú, desafortunat’.

Un dia me vaig cansar d’aguantar-li el pet i el vaig enviar a rentar-se en aigua de tramussos. (LVT, p. 69)

29. *Escórrer la butxaca a algú* ‘deixar sense diners’. El DNV i el DCVB recullen *escurar la butxaca a algú*, amb el mateix significat.

I mentrimentres, ton pare va solsint-se de desesperança i ta mare acaba de desbalafiar els pocs havers que tingueu consultant saludadors, bruixes i esperitistes, que entre uns i altres ja vos han escorregut la butxaca com una llima... (QLA, p. 206)

30. *Estar en les últimes pentinades* ‘estar en les acaballes’.

Ahir, que vaig acudir de vesprada a visitar la meua cosina Conxeta, que està en les últimes pentinades, pobra, en tornar cap a casa vaig passar pel cine Setabense [...]. (QLA, p. 163)

31. *Facturar algú amb bitllet de gos* ‘traure-se’l de damunt, desllepisar-se’l, de males maneres’. (Cucarella 2002: 127)

I això que diuen que no té clar si és o no és el seu marit, jo crec que ella sí que ho sap, que eixe home és el seu marit, perquè si ella estiguera convençuda que no és, amb el caràcter que té ja l’hauria facturat amb bitllet de gos... (QLA, p. 184)

32. *Faltar l’aire per fer una cosa* ‘actuar amb rapidesa’.

Els dos, quan vingueren ací demanant voluntaris per anar al front, els va faltar l’aire per pujar al camió i anar a combatre els feixistes, allà al front de Terol... (CV, p. 187)

33. *Fer a mans* ‘abastar’.

Li vaig fer a mans una vella ampolla d’anís amb tap de suro i Dúlia en va omplir mitja, a ull. (QLA, p. 135)

34. *Fer botigues*. Es tracta d’una errata, en comptes de *fer botiges*. ‘Tartamudejar o tardar a realitzar una acció, ser un cagadubtes’. Comunicació personal de l’autor.

Abans que es farà de dia podràs estar en ta casa tocant-te les birles i amb un milió de xufes a la butxaca, i tu encara vinga de fer botig(u)es! (UP, p. 95)

35. *Fer la marxa d’algú* ‘ocupar-se dels propis assumptes’.

Si venien a bonegar-me, sovint simplement per posar de manifest la relació subordinada i d’acatament que els devia, capbussava el cap en la faena i feia la meua marxa sense replicar. (CV, p. 77)

36. *Fer la raó a algú* ‘mormolar’.

Ara, ell, a gosaes que no se n’ha anat de buit, que millor raó de la que li vaig fer no li la podia haver feta, encara que m’eixira de rebot. (LVT, p. 70)

37. *Fer marxa* ‘seguir el propi camí’.

No podia ser altrament si havíem de sobreviure i fer marxa. (CV, p. 16)

38. *Fer passar per un cercolet* ‘obligar a fer una cosa que no es desitja fer’.

Me vaig fer com una brasa, en un segon: «¡Ah, fill d’una gran puta, per eixe cercolet no m’has de fer passar, tu!» —dic entre mi—. (LVT, p. 75)

39. *Fer por amb navaixetes*. ‘Fer por amb pistoletes d’aigua, amenaçar sense capacitat de fer-ho’. Comunicació personal de l’autor.

—Eixe borratxo ve a fer-nos por amb navaixetes —va afegir. (UP, p. 38)

40. *Fer ulls cecs* ‘fer com si no es veiera’.

I si pagaves, només et quedaven dues opcions: fer ulls cecs i tornar a pagar, o jugar-te-la [...]. (CV, p. 34)

41. *Fer un pensament de coratge* ‘fer un pensament’ (intensiu).

Tan malament filava jo el panorama que vaig fer un pensament de coratge i vaig pegar a fugir. (LVT, p. 73)

42. *Fer-se de... que es lleva la pell*. Intensifica una acció

I a les nits, quan em retire i em tanque al pis i em veig allà tot sol com un mussol, esmaperdut, pesant-me la soledat com si fóra feta de plom, em cau l'ànima als peus i em faig de plorar que em lleve la pell...

43. *Fer-se una palla* 'masturbar-se'. És, probablement, castellanisme.

Vaig haver de fer-me una palla en el vàter de la discoteca per descarregar-me'ls. (CV, p. 88)

44. *Filar quin número de peu calça algú* 'conèixer els defectes d'algú'.

Per què se la va deixar la cosina Leonor? Per què? Aiii, l'avarícia em va traure els ulls... La cosina Leonor se la va deixar perquè va filar quin número de peu calçava vostè, tia. No va ser ella tan fava com jo vaig pensar aleshores. Ja s'ho veia a vindre, ella... (CV, p. 71)

45. *Garbellar el blat de la palla* 'distingir el que és important del que és superflu'.

Au, va, ara et contaré la part que tu tens ganes de sentir, que ja t'estic veient deficiós i en ganes que garbelle el blat de la palla... ¿Encara funciona la gravaora? Pos allà vaig... (LVT, p. 74)

46. *Guanyar la partida a algú* 'guanyar'.

I jo em crie a la dula i moltes voltes faig fugina d'escola, perquè a escola només ensenyen badomies que no servixen per a enfrontar-se amb la vida i guanyar-li la partida a la misèria que mos trau a ballar, i que ni ballar-la podem, que mos du a bacs i a redolons, ací caic, allà m'alce, i quan t'alces, llenya entre cap i coll. .. (QLA, p. 80)

47. *Guardar armes* 'apaivagar-se'.

Quan al setembre Carmeta va començar a treballar en un magatzem, netejant raïm, per força ens trobàvem menys per casa, i la nostra hostilitat va guardar armes. (QLA, p. 112)

48. *Llaurar el solc a algú* 'fer l'acte sexual'.

-No t'encantes a tirar-li mà, que si es cansa d'esperar es buscarà un altre mascle que li llaure el solc... (CV, p. 133)

49. *Matar el temps* ‘passar el temps’

Tots dos sabíem que aquella era una manera de matar el temps, d’omplir l’espera amb ocupacions que ens somordaren la inquietud. (CV, p. 153)

50. *Menjar-se el cacau pelat i bo* ‘aprofitar-se només de les coses bones’.

–Sap què li he de dir, tia Ramona? Demà, que vinguen les seues monges i li torquen elles la merda, perquè servidora, ser-vi-do-ra, no li ha netejat el cul a vosté barat a les corfes, i ara que vinguen forasters amb les mans netes i es mengen el cacau pelat i bo, tot molletes. (CV, p. 71)

51. *Moure cordetes* ‘fer gestions per aconseguir una cosa’.

La ressentida de la beata ha mogut cordetes perquè se l’emportaren a un hospital de pobres. (QLA, p. 205)

52. *Ni suar ni costipar* ‘no importar’.

Ni em sua ni em costipa, això. (LVT, p. 67)

53. *No cagar merda bona* ‘estar espaventat’. El DCVB recull *no fer merda bona*, i en diu: «es diu d’un que ha sofert un retgiró o un desengany gros, que l’ha afectat molt».

–Eixos cabrons no cagaran merda bona en un mes. (CV, p. 121)

54. *No dir ni huec* ‘no dir res’.

En els dies que vingueren, aquella dona misteriosa, en arribar les sis de la vesprada, que començava a fosquejar per aquell temps, apareixia pel bancal i s’assentava vora el nouer de l’entrador, sense dir ni huec. (QLA, p. 169)

55. *No dir ni mitja paraula* ‘no dir res’.

Escolta, Joan, de tot açò que et conta la iaia, de la guerra, dels rojos i dels capellans, no has de dir ni mitja paraula a ningú. (QLA, p. 211)

56. *No posar-se cap pedra al fetge* ‘no preocupar-se per res’. El DNV recull *no criar pedres al fetge*, que defineix com ‘prendre-s’ho tot amb calma, no preocupar-se de res’.

El meu amic Andreu n’hauria opinat que és un exemple típic de panxacontent, d’eixa raça d’individus que si s’escarrassen en res és a no posar-se cap ni una pedra al fetge. (LVT, p. 17)

57. *No saber ni lligar-se els cordons de les sabates* ‘no saber fer res’.

Bé, en realitat, com vostè sap, tia, el papa no sap ni lligar-se els cordons de les sabates. (QLA, p. 208)

58. *No saber on li cau la càrrega* ‘ser inconscient o ignorant’.

Estava fet d'eixa pasta dels qui arriben sempre a misses dites i els parles de naps i entenen cols; a tothora embajocat, sense saber mai aon li cauia la càrrega. (LVT, p. 69)

59. *No saber per on agarrar algú* ‘no comprendre algú’.

No t'enfades, criatura, ¡però és que no sé per aon agarrar-te! (LVT, p. 72)

60. *No tenir sang en les venes* ‘no tenir sentiments’.

¡I veges què feia servidora si tenia el garrot al punt de caure'm entre cap i coll! Perquè, ¡no se t'olvide l'encàrrec!, ell era capaç i ben capaç de fer lo que amenaçava... ¡Marededéusenyor si era capaç! Aquell home no tenia sang en les venes; ¡tenia oli vidriol! (LVT, p. 74)

61. *No tirar-se pedres al fetge* ‘no preocupar-se’. Vg. més amunt *no criar pedres al fetge*.

Salvador no es tirava pedres al fetge. El seu caràcter li ho dictava així: rabinada i avant. I qui tinga pena que rebente. (CV, pp. 88-89)

62. *No valer un cremell* ‘no val res’.

–Tot això no val un cremell, tia Ramona... Un cremell, no val. Endergues, trastos... punyetes! (CV, p. 71)

63. *No veure-se'n en sa vida de més grosses* ‘no haver-se vist mai en una situació tan complicada, inesperada, etc.’ El DNV replega *haver-ne vist de més grosses* ‘haver passat per situacions més difícils o complicades que les actuals’.

Bernat Gimeno frisava; reconeixia entre si, espaiòrdit, que en sa vida se les havia vistes de més grosses. (UP, p. 102)

64. *Obrir-se-li el cel a algú* ‘veure amb gran satisfacció que es resol inesperadament una greu dificultat’. El DCVB recull, amb el mateix significat, *veure el cel obert*.

En el moment més enardit de la seua fúria, el vell ha declarat que ell no és en absolut fill seu, que amb la demostració de degeneració moral en què l'ha enxampat se li ha obert el cel de l'evidència: [...] (LVT, p. 33)

65. *Palpar la cara a algú* ‘pegar’.

– Mon pare em palparà la cara —va gemegar. (QLA, p. 127)

66. *Passar-se algú pel tendrumet* ‘fer l’acte sexual’.

Però no veges la que li’n van fer a ell i a la pendó que es passava pel tendrumet... (LVT, p. 75)

67. *Pegar un polvo* ‘fer l’acte sexual’.

¿Tens ganes de pegar un polvet? (LVT, p. 76)

68. *Perdre-ho per la boca* ‘perdre alguna cosa per parlar excessivament’.

Tot ho vaig perdre per la boca, criatura. (LVT, p. 70)

69. *Pesar-li els ous* ‘ser ja gran’.

–Recollons, Teresa! A vore si t’enteres que al teu nét els ous ja li pesen!

–Com més vell, més desgavellat! (CV, p. 102)

70. *Plantar l’orella* ‘escoltar atentament’. El DCVB replega *alçar* o *adreçar les orelles* ‘posar-se a escoltar atentament’.

Un dels fills, que en aquells moments despatxava el pa, va plantar l’orella: [...].

71. *Portar algú a solc* ‘dur al bon camí’. El DNV i el DCVB recullen *tornar al solc* ‘tornar al bon camí, a obrar bé’ i *tornar algú al solc* ‘fer que torni a obrar bé’.

De tota manera, seria difícil, pensava ella, que trobaren una dona capaç de conviure amb ells i de portar-los a solc. (CV, p. 102)

72. *Portar raó* ‘tenir raó’.

Però va ser una aversió de rabinada, fugaç. Al capdavall, a Nolo Ribes el considerava un bon amic i a més portava raó quan deia que tenien el dimoni a casa: [...]. (QLA, p. 44)

73. *Posar una cosa als morros* ‘portar una cosa molt a prop’. El DCVB recull *tenir una cosa al morro* (cat., val.), o *tenir-la a su els morros* (Men.), o *al morro de la porta* (Empordà) amb el significat de ‘tenir una cosa molt a prop’.

–Xe, res —va escudellar Martí Mora, mig desmenjat, a l’encuriosit veïnatge—, que tenia estalviats quatre gallets i m’han posat l’oportunitat als morros. (CV, p. 35)

74. *Posar els collons damunt la taula* ‘mostrar-se ferm i decidit’.

Ja li ho dic jo sovint, al xicon, que els militars haurien de tornar a posar els collons damunt la taula, com en el juliol de 36. Això caldria, un bon repàs de vara... El braç dins la mànega a tots! Tanta democràcia i tanta merda! (UP, p. 49)

75. *Posar els pimentons damunt la taula* ‘mostrar-se ferm i decidit’.

Va moure el canó, ara apuntant un germà, ara l’altre...

—Els més valents cauen de cul... —va proclamar Quintí Rivera amb sorna—. Anit, bé que vau poder amb un borratxo indefens i amb una pobra gossa que no lladrava ni als lladres. Els pimentons d’anit, per què no els poseu ara damunt la taula, valents? (UP, p. 43)

76. *Posar l’estallador a algú* ‘deturar la conducta d’algú’.

Si jo em passava de rosca, ella em posava l’estallador a l’acte: no debades es cuidava tant les ungles. (CV, p. 96)

77. *Posar-la en suc* ‘fer l’acte sexual’.

Aviat es va animar a seguir la veta del seu company, i Montell el va cabdellar d’anar «a posar-la en suc, Joe, que conec un parell de ties que estan que tiren de tos». (QLA, p. 131)

78. *Quedar a les paus* ‘quedar en pau’.

Al final, per quedar a les paus, m’avenia a complir amb les obligacions de la fe, tot i que en un altre moment. (CV, p. 27)

79. *Quedar-se amb el cap a carrerons* ‘estar confús’. El DNV replega *tindre el cap a carrerons* ‘Estar confús, ser molt distret, tindre moltes preocupacions o quefers’.

Serafí, és clar, es va quedar amb el cap a carrerons. (QLA, p. 169)

80. *Quedar-se enmig del cel* ‘quedar-se en gran satisfacció’.

Si amolla unes bones xorritades de merda es quedarà enmig del cel — opinava Toni Peris. (CV, p. 104)

81. *Rascar la corfa a algú* ‘pegar’.

—Quico ¿tu baixes? ¡Si em fas pujar a per tu, et rascaré la corfa! ¡Malcregut! ¡Quico, baixa de seguida, que el senyor Samit fa deu minuts que t’espera! (LVT, p. 62)

82. *Rotar pels collons a algú* ‘donar la gana’. El DNV recull *rotar* amb el significat de ‘donar la gana’.

–Els vam espolsar que es clavaren en els seus rolls i que ens deixaren resoldre els nostres problemes com ens rotara pels collons. (CV, p. 148)

83. *Rotar pels nassos a algú* ‘donar la gana’.

–Li pots contar a Angelina Soler el que et rote pels nassos! Tant se me’n dóna! És més, no caldrà que li contes tu res, perquè jo mateix, en arribar al poble, aniré a sa casa i li ho explicaré tot fil per agulla. (UP, p. 76-77)

84. *Rotar pels ous a algú* ‘donar la gana’.

–No li deu haver passat res. Ja tornarà quan li rotarà pels ous. (CV, p. 126)

85. *Rotar per la figa a algú* ‘donar la gana’.

–I vostè noranta-set al maig! I què? No m’ho he guanyat a pols? No m’ho he suat a base de bé? És meu! Tinc tot el dret a disfrutar-ho els anys que em queden, vendre-ho si vull i fer-ho jaç com em rote per la figa! (CV, p. 72)

86. *Saber de quin mal ha de morir* ‘escarmentar’.

Estem planejant de fer-li unes quantes isetes perquè sàpia de quin mal ha de morir... (QLA, p. 205)

87. *Ser de la collita d’algú* ‘ser de la pròpia invenció’.

–Això és de la teua collita, Sebastià; la rondalla no fa d’eixa manera...

–Tant li és, mare? L’important és que siga distreta i que als xiquets els agrade. (CV, p. 74)

88. *Ser llegum del bancal d’algú* ‘avenir-se amb algú’.

«No et faria cap bé que descobriren que eres llegum del nostre bancal, Joe de Wisconsin.» (QLA, p. 129)

89. *Ser un fer la mà*. Locució amb valor negatiu, de significat vague (pèrdua de temps, molèstia, etc.). Es relaciona amb la locució *fer la mà*, que el DNV defineix com ‘molestar, empenyar’.

¡Anar a votar és un fer la mà! (LVT, p. 18)

90. *Tallar la cresta a algú* ‘abaixar-li els fums. Vèncer en una disputa.’ Comunicació personal de l’autor.

No ens podem permetre el luxe de gallejar i que ens tallen la cresta: demà, a vore d’on traem per posar el plat de calent a taula. (CV, p. 141)

91. *Tenir algú com a segon plat de taula* ‘ser postergat’. El DCVB replega *ésser plat de segona taula* ‘esser o creure’s postergat’.

Era conscient que ella em tenia com a segon plat de taula, que anava de suplent d’altres plans de més volada que ella es tramava. (LVT, p. 49)

92. *Tenir el cap sobre els muscles* ‘ser una persona assenyada’.

–Jo no he perdut el trellat, Maties! Tinc el cap clar i sobre els muscles. Firma la defunció! (UP, p. 18)

93. *Tenir el cor d’espart* ‘no tenir sentiments’.

–Eixa sor Adelaida té el cor d’espart! —va baladrejar la tia Saurina—. (CV, p. 165)

94. *Tenir la boca cosida* ‘no dir res’. El DCVB recull *cosir-se la boca* ‘imposar-se el silenci, guardar-se de parlar’.

[...] però això no lleva que en les coses del món d’ací jo tinga la boca cosida per a callar les coses de la política. (QLA, p. 164)

95. *Tenir mal repel* ‘tenir mal caràcter’.

Nolo Ribes tenia mal repèl i molta més força que qualsevol de nosaltres. (QLA, p. 107)

96. *Tenir pebrots* ‘tenir collons’. El DNV recull el sentit de *pebrot* (vulgar) com a ‘testicle’.

Escoltava que l’àvia li assegurava que ella sabia del cert que l’avi feia comèdia, per por de les represàlies polítiques o per no tenir pebrots per a encarar-se amb la família, penedit pel que havia fet a França. (QLA, p. 200)

97. *Tenir poca corda* ‘tenir poca paciència’.

–Quina poqueta corda que tens, Saurina... Qualsevol diria que tu mai no has sigut xiqueta... (CV, p. 93)

98. *Tibar la corda* ‘dur una situació a l’extrem’.

Simó sabia que no havia d’abusar de la tolerància de Gaspar i dels qui freqüentaven la taverna, i no tibava mai la corda. (QLA, p. 51)

99. *Tirar la porta als nassos* ‘tancar la porta davant d’algú sense deixar-lo entrar’. El DCVB recull *donar a algú la porta pels nassos* ‘tancar-li la porta sense deixar-lo entrar’.

Més que res perquè temia que Angelina Soler, que ja no depenia de la seua ajuda per a eixir avant, l'humiliara tirant-li la porta als nassos. (UP, p. 130)

100. *Tirar una mà a algú* 'ajudar'. Segurament, és castellanisme. El DCVB replega *donar un cop de mà* 'ajudar a una feina, a una acció'.

Els primers dies em costava seguir-li la marxa, sovint em ressagava i Danielle havia de recular de tant en tant per tirar-me una mà. (CV, p. 129)

101. *Tocar-se les birles* 'no fer res'.

Abans que es farà de dia podràs estar en ta casa tocant-te les birles i amb un milió de xufes a la butxaca, i tu encara vinga de fer botigues [*sic*]! (UP, p. 95)

102. *Torrar castanyes* 'passar molta calor'.

–Ahir feia una calor que te cagues, i hui campa un oratge de ple hivern.

–Demà, voràs com torna a eixir el sol i torrarem castanyes en el bancal. (CV, p. 128)

103. *Traure's una cosa dels dits* 'manejar-se'.

Samper es va adonar del seu gest de contrarietat i li va dir que no podia donar-li un combat oficial «sense saber com t'ho traus dels dits amb un contrincant davant». (QLA, p. 129)

104. *Traure el cor per la boca* 'fer un esforç molt gran'. El DNV recull amb el mateix significat *traure el fetge per la boca*.

[...] a la més lleu rasquinyada treia el cor per la boca a crits. (CV, p. 36).

105. *Fer traure els budells per la boca a algú* 'pegar algú molt violentament'.

[...] i que no pensava tornar a escola, «perquè si torne, li faré traure els budells per la boca, al fill de puta de don Severo». (QLA, p. 100)

106. *Traure fetge a algú* 'deixar sense res'.

¡Fia't de la justícia i et traurà fetge i tot! (LVT, p. 73)

107. *Vendre el fem* 'S'empra per referir-se a algú que mostra haver fet una despesa inesperada'.

«Ie, Martí, que has venut el fem?» els xeringaven els més sorneguers. (CV, p. 35)

108. *Venir al cap* 'acudir-se'.

La primera cosa que me ve al cap entonses és maleir el Pere per haver-se'n anat i haver-me abandonat la xiqueta. (LVT, p. 75)

111. *Veure's una cosa darrere l'orella* 'veure's prop'.

La sogra era una dona molt velleta que ja es veia la mort darrere l'orella.
(CV, p. 161)

112. *Voler fer una gràcia i traure un ull* 'obtenir un resultat contrari al que es pretenia'.

Ben a contracor m'he convertit en un home popular i encomiat per tot-hom. Fet i fet, em volien fer una gràcia però m'han tret un ull... (LVT, p. 31)

113. *Veure el cel per un badall*. 'No és tant com veure el cel obert. Un principi de solució, o d'esperança'. Comunicació personal de l'autor.

¡Si dius que sí et jure per la meua salut que has de vore el cel per un badall, criatura! (LVT, p. 76)